K BIONÓMII RÚRKOVČEKA COLEOPHORA SPIRAEELLA REBEL, 1916 (LEPIDOPTERA COLEOPHORIDAE)

Andrej Reiprich

Podía Vlacha (1940) bol tento pomerne zriekavý a v strednej Európe veľmi lokálne se vyskytujúci druh objavený M. Schiefererom v Hornom Rakúsku ešte v roku 1890, ale identifikovaný a popísaný J.Rebelom až v roku 1916. On sám (Vlach) našiel niekoľko vakov na Spiraea (Physocarpus) opulifolia (L.) MAXIM. v južných Čechách (Vlach 1938), ale dochov sa mu nevydaril. Neskôr, po opätovnom nájdení početných vakov na Spiraea ulmifolia SC. v samotnej Prahe, mohol sledovať bližšie jeho bionómiu, o ktorej podáva správu vo svojom príspevku a pripojuje aj výňatok z Rebelovho originálneho popisu. Gozmány (1956) udáva nálezy vakov na Spiraea salicifolia L. na jedinom mieste v Maďarsku (Mosonmagyaróvár); o inom výskyte na území Maďarska sa nezmieňuje.

Na Slovensku dlho ušiel pozornosti, až v roku 1976 a 1977, kedy bol v Slovenskom raji enormne rozmnožený, som našiel na kríkoch Spiraea media SCHMIDT veľké množstvo vakov, čo mi umožnilo nielen dochov imág, ale aj podrobné poznanie jeho bionómie. Rebelove i Vlachove údaje sú síce správne, ale do istej miery neúplné. Podía vlastných výskumov je vývoj druhu totiž dvojročný. Obidvom menovaným autorom nebolo známe prvé (jesenné štádium húsenice) našli a zbierali totiž už len vaky druhého (letného) štádia.

Podobne ako aj u niektorých iných druhov Coleophor malá húsenička si vytvára do konca leta mierne špirálovite stočený malý, asi 3 mm dlhý hnedý vak, ktorý pripevní v blízkosti listových pupeňov na konárik a prezimuje v ňom prvýkrát. Na jar sa usídli na bázi listu, žerie len málo a v krátkom čase si vyhotoví nový, rovný, 7-9 mm dlhý, pošvovitý vak tmavohnedej farby. Míny, ktoré vytvárajú húsenice letného štádia, sú hrdzavohnedé a veľmi nápadné. V roku 1977 boli kríky tavoľníka prostredného v celom Slovenskom raji tak hustonapadnuté húsenicami, že už zďaleka pôsobili dojmom abnormálnosti. Ak by bolo išlo o hospodársky významnú rastlinu, bolo by možné označiť požerky za kalamitné. 12. júla som ich poslednýkrát zisťoval na listoch, o týždeň neskôr nenašiel som už ani jeden vak na liste, ale pripevnené na prízemné konáriky. Previerka na jeseň (v septembri) ukázala, že se húsenice síce medzičasom premiestňovali, ale konáriky neopustili. Taktiež vo všetkých

preskúmanych vakoch boli húsenice hlavou orientované ešte k prednému (ústnemu) otvoru. To isté som zistil v marci nasledujúceho roku. Druh tedy prezimuje druhýkrát tiež v štádiu húsenice, pravda, už dospelej, pretože na jar už neprijíma žiadnu potravu. Kuklenie nastáva v dosť dlhom intervale od konca apríla do začiatku júna. Imága sa liahnu v máji a v júni.

Z veľkého množstva nazbieraného materiálu (vakov) podaril sa mi dochov v zajatí iba asi na 20%, hoci som húsenice choval na otvorenom mieste (i cez zimu) na presadenom kríčku tavoľníka a tak sa snažil zachovať prirodzené podmienky vývoja.

Veľmi lokálny výskyt druhu v strednej Európe súvisí iste s ostrovovitým rozšírením jeho živných rastlín. Medzi ne patria predovšetkým všetky u nás prv spomenuté divo rastúce druhy tavoľníka ako aj niektoré ako okrasné kríky vysadené introduktívy, a tiež tavoľa (Physocarpus opulifolius MAXIM.). Preskúmaním porastov uvedených rastlín určite sa rozmnoží počet známych lokalít tohto motýlieho druhu v českých zemiach a podobne pribudnú azda ďalšie aj na Slovensku, pre ktoré je náleziskо Slovenský raj zatiaľ jediné.

Zusammenfassung

Die ausserordentliche Vermehrung der sonst seltener und sehr lokal vorkommender Kleinschmetterlingsart Coleophora spiraeella RBL. im Slovenský raj in den Jahren 1976-1977 ermöglichte die genaue Lebeweise dieser mitteleuropäischer Art zu studieren. Als Ergänzung zur Bionomie, die von J. Rebel im Jahre 1916 beschrieben wurde, teile ich hir mit, dass die Art eine zweijährige Entwicklung ausweist. Im Herbst sind die Säcke nur cca 3 mm lang, bogig gekrümmt und zu den Laubknospen verschiedener Spiraea-Arten befestigt. Im Frühling des nähsten Jahres sitzen sie an der Blattbasis und nach kurzer Zeit baut die Raupe einen neuen, 7-9 mm langen, dunkelbraunen Scheidensack. Schon ab Ende Juli nimmt sie keine Nahrung mehr auf und überwintert das zweite Mal. Alle Rebels übrigen Angabe stimmen mit denen, die durch eigene Beobachtungen gewonnen waren, genau überein.

Literatúra

Gozmány L., 1956: Microlepidoptera II - Molylepkék II. Fauna Hungariae, 16,3. Budapest.

Reiprich A.: Výsledky faunistického a ekologicko-bionomického výskumu motýlov Slovenského raja a okolia Spišskej Novej Vsi v rokoch 1976-1977. Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach, séria AB. (V tlači).

V l a c h V., 1938: Příspěvek k soupisu českých mikrolepidopter. Časopis Č.spol.ent., 35, Praha , s. 29-30.

V l a c h V., 1940: Coleophora spiraeella RBL. v pražských sadech. Microlep., Coleophoridae . Časopis Č.spol.ent., 37, Praha , s. 36-37.

Adresa autora (Anschrift des Autors) :

Andrej Reiprich, profesor, Banícka H/6, 052 01 Spišská Nová Ves.

NOVÉ DRUHY ŽIVOČICHŮ PRO ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA

Miroslav Krumpál Matej Kiefer

PSEUDOSCORPIONIDEA

Chthoniidae

Chthonius (Ephippiochthonius) austriacus austriacus B e i e r 1931

1 ♀ Devínska Kobyla, 7.5.1975,
1 ♂ Devínska Kobyla, 20.6.1975,
1 ♀ Hrušovská lesostep, 4.6.1975,
2 ♂♂
4 ♀♀ Vysoká (Královské kopce) , 22.6.1976.

Chthonius (Chthonius) diophthalmus D a d a y 1888

1 ♀ Silická planina, okolí Ľadnice, 3.6.1975.

Chthonius (Chthonius) ksenemanni H a d ž i 1939

1 ♀ Snina, 21.7.1971,
1 ♂ Stužica, 19.6.1976.

Všechny nálezy M.Krumpál lgt.

Článek " Príspevok k poznaniu šťúrikov (Pseudoscorpionidea) čeľade Chthoniidae v ČSSR ", výše uvedených autorů, bude otištěn v ročníku 1981.